

Politički sistem Francuske nakon izbora 2024. godine

Sažetak

Ovaj rad analizira transformacije francuskog političkog sistema kroz prizmu strukturnih promena političkog polja, pri čemu se institucije Pete republike ne tumače kao stabilni pravni okviri, već kao dinamičan prostor osporavanja u kojem akteri neprestano nastoje da očuvaju ili preraspodele odnose moći. Teorijsko-metodološki okvir rada oslanja se na institucionalističku perspektivu i koncepte političke reprezentacije, kao i na analize promena klasnih, kulturnih i identitetskih rascepa u savremenom francuskom društvu. Period od izbora Emanuela Makrona 2017. do vanrednih parlamentarnih izbora 2024. godine obeležen je destabilizacijom bipolarnog poretka, tripolarizacijom političkog polja i sve izraženijim tenzijama između ustavne arhitekture i realnih odnosa snaga. Dominantna uloga predsedničke vlasti pokazuje se kao nedovoljna za stabilno upravljanje u uslovima fragmentisanog političkog sistema, dok se mehanizmi odlučivanja sve češće oslanjaju na krizne ustavne instrumente. Rad pokazuje da se kriza ne može svesti na disfunkciju postojećih pravila, već zahteva dublje promišljanje institucionalnog poretka u skladu s novim društvenim i političkim dinamikama, otvarajući prostor za razmatranje alternativnih modela političke reprezentacije i ustavne reforme.

* Ovaj rad je primljen 7. aprila 2025. godine, a prihvaćen na sastanku Redakcije 13. juna 2025. godine.

[1] Naučni saradnik, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Univerzitet u Beogradu, i gostujući predavač na Univerzitetu Pariz 1 – Panteon Sorbona. Imejl-adresa: ivica.mladenovic@ifdt.bg.ac.rs; Ivica.Mladenovic@univ-paris1.fr; ORCID: 0000-0002-4304-3778.

Ključne reči

Peta republika, politički sistem, socijalni rascepi, metamorfoza, Emanuel Makron, Nacionalni zbor

Uvod

Francuska Peta republika, konstituisana u specifičnom istorijskom trenutku, oblikovana je kao institucionalni poredak sposoban da osigura političku stabilnost kroz jasno definisanu hijerarhiju vlasti i jake predsedničke poluge vlasti. Ova arhitektura, koncipirana kao odgovor na krizu Četvrte republike, uspostavila je model dominacije izvršne vlasti, pri čemu je predsednik zamišljen kao ključni regulator političkih dinamika. Međutim, poslednji izborni ciklusi, naročito redovni izbori za Narodnu skupštinu 12. i 19. juna 2022², kao oni i prevremeni izbori 30. juna i 7. jula 2024. godine (nakon što je predsednik raspustio Narodnu skupštinu), pokazali su da sistem više ne funkcioniše prema pretpostavljenim

[2] U našoj javnosti se o ovim izborima najčešće govorilo kao o parlamentarnim izborima, međutim ispravnije ih je obeležavati kao izborima za Narodnu skupštinu, ili za Donji dom Parlamenta, imajući u vidu da izbori za Senat, kao Gornji dom francuskog Parlamenta, imaju potpuno drugačiju logiku: posredni su, i na njima učestvuje oko 162 000 „velikih birača“, ili *grands électeurs*, koje u 95% čine lokalni poslanici/zastupnici, i uglavnom iz manjih sredina jer je njih brojčano najviše, što desnici daje prednost s obzirom da je ona uglavnom na vlasti u manjim sredinama (Senat se, iz tog razloga, vidi kao bastion desnice). Dakle, u Francuskoj se neposredni izbori za Narodnu skupštinu, koja broji 577 poslanika, održavaju na svakih 5 godina, nazivaju legislativnim izborima (*élections législatives*), dok se izbori za Senat (348 poslanika), koji su posredni i održavaju se na svakih 3 godine (mandat senatora traje 6 godina, s tim što se pola senatora na svakih tri godine), nazivaju senatorskim izborima (*élection sénatoriale*). Iako oba doma Parlamenta čine deo zakonodavne grane vlasti, u slučaju neslaganja, Narodna skupština „ima poslednju reč“ (Avril, 1994).

zakonitostima, već ulazi u zonu institucionalne neizvesnosti, uslovljenu strukturnim promenama političkog polja.

Politička stabilnost Pete republike počivala je na predvidivosti političke većine, koja je omogućavala predsedniku da upravlja izvršnom granom vlasti bez značajnih institucionalnih ograničenja. Međutim, od 2022. godine ova logika se urušava. Tradicionalna bipolarnost francuske politike zamenjena je tripolarizacijom, u kojoj nijedan blok – ni centristički tabor Emanuela Makrona (Emmanuel Macron), ni levičarski savez NUPES, ni „ekstremna desnica“ okupljena oko Nacionalnog zbora (Rassemblement National) – ne može osigurati parlamentarnu većinu. Ovaj raspad većinskog modela urušava prethodnu stabilnost i primorava predsednika i njegovu vladu da sve češće posežu za „kriznim ustavnim mehanizmima“ kako bi osigurali vršenje vlasti.

Sve, dakle, izraženije oslanjanje na ustavne instrumente predviđene za vanredne situacije, poput člana 49.3 Ustava Republike Francuske – koji omogućava donošenje zakona bez glasanja u parlamentu – postaje simptom disfunkcionalnosti sistema³. Ovaj mehanizam, prvobitno osmišljen kao izuzetak, postaje pravilo upravljanja u uslovima novih političkih fragmentacija. Istovremeno, raspuštanje Narodne skupštine u junu 2024. godine⁴ dodatno ilustruje strukturalni problem: predsednik se, suočen sa blokadom u parlamentu, oslanja na mogućnost ponovnog raspisivanja izbora, ali u uslovima dubokih političkih rascepa to ne donosi stabilnost, već produžava krizu reprezentacije i uvodi državu u novi ciklus političkih blokada.

Ovaj institucionalni model bio je održiv u kontekstu bipolarnog političkog sistema, u kojem je predsednik mogao da se osloni na čvrstu parlamentarnu većinu. Danas, međutim, predsednička vlast funkcioniše bez sigurnog institucionalnog oslonca, budući da se biračka podrška raspršila između više centara moći. Institucije Pete republike ostaju formalno nepromenjene, ali suštinski sve manje odgovaraju novim političkim

[3] Upotreba člana 49.3 Ustava Republike Francuske (Legifrance, 1958), nije nova pojava. Na primer, tokom premijerskog mandata Mišela Rokara (Michel Rocard) (1988–1991), ovaj mehanizam je korišćen 28 puta, ali u kontekstu postojanja relativne većine koju su socijalisti tada imali u Narodnoj skupštini. Nasuprot tome, premijerka Elizabet Born (Élisabeth Borne) aktivirala je član 49.3 više od 20 puta između 2022. i 2024. godine, uključujući i za donošenje kontroverzne penzione reforme, što je izazvalo višemesečne masovne proteste i otvorene kritike sindikata, opozicije, stručne javnosti i uz protivljenje skoro 80% građana (Libération, 2023). Iako je ovaj ustavni mehanizam sporan po sebi u ključu legitimiziranja liberalno-demokratskih mehanizama, glavna razlika između korišćenja 49.3 u ova dva ekstremna slučaja, dakle, ne leži u kvantitetu upotrebe, već u kontekstu: u slučaju Rokara, 49.3 je korišćen u situaciji bez institucionalne krize u širem smislu, njegova vlada je imala stabilan pregovarački okvir sa centrima moći i opozicijom, i koristio ga je za donošenje uglavnom tehničkih zakona (budžeti, regulative, lokalna pitanja); dok se u slučaju Born koristio za sprovođenje izuzetno osetljivih i nepopularnih socijalnih reformi, elem kao sredstvo bypass-a u uslovima institucionalne blokade i krize reprezentacije.

[4] Dekret predsednika Republike Francuske od 10. juna 2024. godine o raspuštanju Narodne skupštine, objavljen u Journal officiel, br. 132, 11. jun 2024 (Journal officiel, 2024).

dinamikama, koje sprečavaju stvaranje stabilnih većinskih koalicija u kontekstu postojećih političkih institucija.

Pored institucionalnih izazova, Francuska se suočava i sa krizom političke legitimnosti, koja se ogleda u rastućoj apstinenciji birača⁵ i rastu nepoverenja prema političkim elitama, u meri da se „među konsolidovanim demokratijama od 1945. [Francuska] izdvaja po nivou vandrednog nepoverenja prema političarima“ (Escalona, 2023: 11). Parlamentarni izbori – osim poslednjih, u julu 2024. koji su se održali u specifičnom kontekstu – permanentno beleže rekordno nisku izlaznost, dok istovremeno raste osećaj da institucije više ne predstavljaju realne interese građana. Ova erozija poverenja dodatno otežava funkcionisanje sistema, jer legitimitet vlasti ne proizlazi samo iz formalnih procedura, već i iz percepcije građana o njenoj sposobnosti da odgovori na društvene izazove.

Cilj ovog rada jeste da analizira razloge krize političkog sistema Francuske, sagledane kroz interakciju između institucionalnih okvira i transformacija političkog polja. U teorijsko-metodološkom smislu, rad se oslanja na institucionalističku analizu političkog legitimiteta i distribucije moći (Gaxie, 1992; Rosanvallon, 2001), kao i na savremene pristupe klasnim i vrednosnim rascepima (Amable i Palombarini, 2018; Inglehart, 2018). Rad je podeljen u tri tematsko-hronološki organizovana dela. Prvi deo razmatra institucionalnu arhitekturu Pete republike, fokusirajući se na ustavne mehanizme, logiku stabilnosti i dominantnu ulogu predsedničke vlasti u bipolarnom političkom okviru. Drugi deo prati transformacije političkog polja između 2017. i 2022. godine, osvetljavajući slabljenje tradicionalnih stranaka, promene u biračkoj osnovi i pojavu novih linija rascepa. Treći deo analizira period od 2022. do 2024. godine kroz prizmu tripolarizacije političkog sistema, produbljivanja institucionalne krize i rastuće delegitimizacije režima. Time se omogućava pregledna i analitički utemeljena interpretacija aktuelne krize reprezentacije i njenih institucionalnih posledica.

Institucionalni okvir Pete republike

U cilju razumevanja aktuelne krize političkog sistema Francuske, neophodno je najpre razmotriti institucionalne osnove Pete republike. Ovo poglavlje analizira logiku ustavnog poretka uspostavljenog 1958. godine, sa posebnim naglaskom na prerogative predsedničke vlasti i stabiliza-

[5] Iako poslednji izbori za Narodnu skupštinu (2024) pokazuju nešto višu izlaznost u odnosu na prethodne cikluse, treba napomenuti da se o stvarnoj promeni trenda u izlaznosti može govoriti tek nakon praćenja nekoliko narednih izbornih ciklusa. Ovi izbori, zbog specifične političke situacije, raspisivanja i konteksta u kojem su se održavali, imali su gotovo referendumski karakter, što je uticalo na povećanje izlaznosti, ali ne u meri koja bi mogla značiti trajnu promenu trenda. Za punu procenu trenda izlaznosti, neophodno je sačekati naredne izbore, kao što su izbori 2027. godine, kada ćemo moći govoriti o eventualnoj stabilizaciji izlaznosti i njenim dugoročnim promenama.

cione mehanizme režima. Naime, uspostavljanje Pete republike⁶ 1958. godine nije predstavljalo samo institucionalnu reformu, već duboku transformaciju političkog polja u kojem su se redefinisali odnosi moći između izvršne i zakonodavne vlasti. Njena arhitektura bila je proizvod specifične istorijske konjunktura: politička nestabilnost Četvrte republike⁷, neuspeh parlamentarne izvršne vlasti da osigura efikasno upravljanje državom, kolonijalna kriza i strukturna potreba za rekonfiguracijom uloge države u postimperijalnom periodu (Fourastié, 1979; Courtois, 2014). Peta republika nije bila samo politički model, već društvena matrica u kojoj su se susreli različiti akteri – političke elite, birokratija i tehnokratske strukture – kako bi oblikovali institucionalni okvir koji odgovara potrebama društva koje je živelo svojih „trideset slavnih godina“ (Lagroye, 1992).

U poređenju s prethodnim republikama, nova ustavna arhitektura dovela je do značajne redistribucije moći, pri čemu je izvršna vlast dobila primat nad zakonodavnom, a predsednik republike postao centralna figura političkog odlučivanja. Nasuprot Trećoj i Četvrtoj republici, koje su bile obeležene dominacijom zakonodavne vlaste – po klasičnom parlamentarnom modelu – i čestim vladinim krizama, Peta republika konstituisana je s idejom da se predsedniku obezbedi stabilna izvršna moć, čime bi se izbegla nestabilnost koja je obeležila prethodne političke režime (Avril, 1994; Bréchon, 2017). Ova promena bila je rezultat ne samo institucionalnog inženjeringa, već i specifičnih političkih okolnosti u kojima je Šarl de Gol (Charles de Gaulle) insistirao na jakom predsedničkom sistemu kao garantu stabilnosti države (Decaumont, 1991). Predsednička figura je ključna, jer tumači institucije. One se shvataju kao „entitet čiji regulativni princip organizuje većinu aktivnosti svojih članova u društvu [...], definisani organizacioni model, usko povezan sa temeljnim problemima, potrebama tog društva ili njegovim ciljevima“, kao i „osnovne strukture koje omogućavaju identifikaciju političkog režima“ (Hermet et al., 2023: 142–158).

Predsednik republike, po novoj ustavnoj logici, više nije bio figura simboličkog jedinstva nacije, već je dobio niz prerogativa koji su ga učinili ključnim političkim akterom koji „diriguje“ političkim procesima u državi. Direktno biran od strane građana od 1962. godine, predsednik je postao ključni centar odlučivanja, sa ovlašćenjima da imenuje premijera, predsedava Savetu ministara, raspusti Narodnu skupštinu i, u ek-

[6] Peta republika se naziva „Peta“ jer predstavlja peti republikanski Ustav kojim je utemeljen specifičan politički režim u istoriji Francuske nakon Francuske revolucije 1789. godine, nakon prethodnih četiri republike koje su postojale pre nje. Republikansko uređenje je stabilizovano tek sa Trećom republikom, od 1871. godine. Pre toga su se republikanska uređenja smenjivala sa monarhističkim i carističkim režimima.

[7] Tokom postojanja Četvrte republike, Francuska je bila u ratnom stanju ili pod njegovim uticajem gotovo stalno, sa samo tri meseca mira između 1947. i 1959. godine. U tom periodu, funkciju premijera (tada poznatu kao predsednik saveta) obavljalo je 22 različita lica, sa prosečnom smenom na svaka šest meseci.

stremnim slučajevima, aktivira vanredna ovlašćenja kroz član 16 Ustava⁸ (Duhamel et al., 2019; Rosanvallon, 2001), koji vuče inspiraciju iz bonapartističkog modela vlasti, naročito iz Ustava Druge republike iz 1848. godine, kojim je postavljen okvir za uspon Luja Napoleona Bonaparte i uspostavljanje autoritarne vlasti pod plaštom demokratske legitimnosti. Ova ustavna prerogativa učinila je predsednika ne samo političkim vođom, već i arbitrom u slučaju institucionalnih sukoba. Njegova moć dodatno je osnažena mehanizmima kao što su već pomenuti član 49.3, kao jedno od najčešće korišćenih sredstava za održavanje stabilnosti vlasti (Roussellier, 2024).

Drugim rečima, institucionalna arhitektura Pete republike nije bila samo proizvod republikanske tradicije, već je u sebi sadržala elemente bonapartističke i monarhističke političke filozofije. Jedini predsednik Druge republike, Luj Napoleon Bonaparta – koji će se nakon državnog udara krajem 1851. godine, 1852. godine proglasiti carem, i Napoleonom III – crpeo je svoju legitimnost direktno iz plebiscitarnog odnosa sa narodom, što je smanjilo ulogu političkih partija kao posrednika između vlasti i građana. Pored toga, institucionalna struktura Pete republike evocirala je i praksu monarhijskog modela vlasti, jer u njoj predsednik dobija centralnu ulogu kao simbol stabilnosti i kontinuiteta, dok je parlament postao sekundarna instanca u odlučivanju o ključnim političkim pitanjima (Ory, 2023; Dubois & Gaïti, 1999). Međutim, nasleđe prethodnih republika takođe je bilo prisutno, posebno kroz održavanje parlamentarnog sistema sa Narodnom skupštinom i Senatom, ali sa znatno slabijim ovlašćenjima istih u odnosu na Treću i Četvrtu republiku (Chevallier, 1952; Chagnollaude & Quermonne, 2000).

Ono što je omogućilo stabilnost ovog sistema nije bila samo njegova institucionalna struktura, već i specifična konfiguracija političkog polja, koja je tokom većeg dela Pete republike bila obeležena bipolarnim modelom vlasti. Od 1962. do 2017. godine, francuska politika bila je strukturirana oko dva glavna bloka – levičarskog predvođenog Socijalističkom partijom i desničarskog okupljenog oko Republikanaca⁹. Ova bipolarnost bila je rezultat specifičnog „dvokružnog“ većinskog izbornog sistema (i na predsedničkim i na izborima za Narodnu skupštinu), koji je forsirao okupljanje političkih snaga u dva velika bloka, čime je omogućavao stvaranje stabilnih parlamentarnih većina. Birači su, umesto da biraju izme-

[8] Ovaj član je do sada aktiviran samo jednom – 1961. godine, tokom pokušaja vojnog puča u Alžiru – i ostaje predmet brojnih polemika o granicama demokratske vlasti.

[9] Republikanci (*Les Républicains*, akronim LR) je poslednje ime, usvojeno 2015. godine, političke formacije koja okuplja različite frakcije, uglavnom desnog centra i konzervativne desnice, među kojima su najbrojniji degolovci i hrišćanske demokrate. Ova politička familija je od kraja Drugog svetskog rata promenila čak osam imena, a poslednje poznato ime joj je bilo Unija za narodni pokret (*Union pour un mouvement populaire*, akronim UMP), koje je nosila od 2002. godine, odnosno u vreme predsednikovanja Šaka Širaka (Jacques Chirac) i Nikole Sarkozyja (Nicolas Sarkozy).

đu raznovrsnih opcija, bili podstaknuti da se – u drugom krugu, kako predsedničkih, tako i parlamentarnih izbora – opredele za jednu od dve dominantne političke snage, čime su izbori za Narodnu skupštinu postali faktički referendum o podršci predsedniku (Bréchon, 2017; Cagé & Picketty, 2023; Gaxie, 1992).

Predsednici Pete republike mogli su tako da računaju na stabilnu većinu u donjem domu Parlamenta, što im je omogućavalo da bez značajnih institucionalnih blokada sprovode političke reforme. Prezidencijalizacija i sve veća personalizacija vlasti u rukama predsednika predstavljaju ključne karakteristike najvažnijih reformi Ustava iz 1958. godine, počevši od uvođenja direktnih izbora za predsednika putem reforme iz 1962. godine, pa sve do smanjenja predsedničkog mandata na 5 godina (Journal officiel, 2000), i usklađivanja predsedničkih i parlamentarnih izbora 2002. godine¹⁰. Međutim, kako se političko polje menjalo, tako je i ovaj mehanizam postao disfunkcionalan. Od 2017. godine dolazi do slabljenja bipolarnog modela i pojave tripolarizacije političkog polja, pri čemu su tri bloka – centristički, levičarski i desničarski – postali međusobno suprotstavljeni do te mere da nijedan od njih ne može osigurati stabilnu većinu u parlamentu. Ova promena nije samo narušila stabilnost vlasti, već je postavila i pitanje održivosti institucionalnog modela Pete republike, koji je bio zamišljen za bipolarnu stranačku strukturu.

Rušenje etabliranih temelja na izborima 2017. godine

Period između 2017. i 2022. godine predstavlja fazu ubrzanog raslojavanja francuskog političkog polja. Ovaj deo rada fokusira se na raspad bipolarnog poretka, uspon političkih alternativa i eroziju klasnih saveza, čime se postavljaju temelji za dublju institucionalnu krizu. Naime, transformacije koje su se odigrale u francuskom političkom polju između 2017. i 2022. godine predstavljale su kulminaciju dugotrajnog procesa raspada bipolarnog sistema, koji je bio ključan za institucionalnu stabilnost Pete republike. Strukturni razlozi raspada političke arhitekture, utemeljene na dominaciji Socijalističke partije i konzervativne desnice okupljene oko Republikanaca, nisu se mogli svesti samo na promene u političkoj ponudi ili na ličnosti kandidata, već su bili odraz dubljih transformacija u društveno-ekonomskim odnosima, rekonfiguracije biračkog tela i slabljenja klasnih saveza koji su oblikovali politički pejzaž od kraja 20. veka (Lefebvre, 2017).

[10] Cilj ovih reformi bio je jačanje predsedničkog autoriteta i sprečavanje fenomena kohabitacije, tj. situacije u kojoj predsednik i parlamentarna većina potiču iz različitih političkih tabora. Ovaj problem je tri puta zabeležen u istoriji Pete republike, u periodima kada je predsednička funkcija trajala sedam godina, dok je mandat poslanika bio pet godina. Predsednički izbori u Francuskoj često se nazivaju „izborima nad izborima“, a ideja o povezivanju predsedničkih izbora sa izborima za Narodnu skupštinu, odnosno o tome da se izbori za parlament održavaju neposredno nakon predsedničkih, bila je da se predsedniku obezbedi sigurna većina u Skupštini. Ovo je posebno važno jer je fenomen „diferencijalne participacije“ dovodi do pada izlaznosti: dok ona na predsedničkim izborima obično iznosi oko 80%, na izborima za Narodnu skupštinu često padne na oko 40%, jer veliki broj birača koji podržavaju „gubitničke“ kandidate prelazi u apstinente.

Do predsjedničkih izbora 2017. godine, institucionalni model Pete republike oslanjao se na predvidivu smenu vlasti između levog i desnog bloka, odnosno između levog i desnog centra, koji su od 1958. evoluirali u skladu sa evolucijom geopolitičkih odnosa snaga, ali i klasnih odnosa u francuskom društvu u periodu od više od pola decenije. Ova bipolarnost bila je uslovljena kako većinskim izbornim sistemom, koji je favorizovao koncentraciju političke moći u dve velike partijske strukture, tako i stabilnim društveno-klasnim podelama, koje su omogućavale dugoročnu lojalnost birača određenim partijskim formacijama (Gaxie, 1992; Lefebvre, 2017; Rosanvallon, 2001). Međutim, ekonomske i društvene promene koje su se nagomilavale od početka 21. veka, naročito kriza tradicionalnih industrijskih regiona i slabljenje sindikalne mobilizacije, dovele su do erozije klasne osnove političkih stranaka, čime su oslabile i njihove sposobnosti da mobilišu birače u okviru ranijih ideoloških okvira.

Tabela 1 – Kandidati i rezultati prvog kruga predsjedničkih izbora 2017.

Političke formacije ¹¹	Partija	Kandidati	Rezultati (u %)
Ekstremna levica	- <i>Radnička borba (LO)</i> - <i>Nova antikapitalistička partija (NPA)</i>	Natali Arto Filip Putu	0,64% 1,09%
Radikalna levica	- <i>Nepokorna Francuska</i>	Žan-Lik Melanšon	19,58%
Levi centar	- <i>Socijalistička partija (PS)</i>	Benoa Amon	6,36%
Centar	- <i>Republika u pokretu (LRM)</i>	Emanuel Makron	24,01%
Desni centar	- <i>Republikanci (LR)</i>	Fransoa Fijon	20,01%
Suverenistička desnica	- <i>Ustani Francusko!</i> - <i>Suprotstavimo se!</i>	Nikola Dupon-Enjan Žan Lasal	4,70% 1,21%
Ekstremna desnica	- <i>Nacionalni front (FN)</i>	Marin Le Pen	21,30%

Izvor: Ministère de l'Intérieur

Izbori 2017. godine označili su prvu radikalnu disrupciju u ovom sistemu, jer su oba tradicionalna bloka doživela kolaps: Socijalistička partija, odnosno njen kandidat Benoa Amon (Benoît Hamon), osvojio je svega 6,36% glasova u prvom krugu predsjedničkih izbora, dok je konzervativac Fransoa Fijon (François Fillon), pogođen korupcionaškim skandalima i gubitkom biračke podrške među srednjom klasom, ostao na 20,01%. U političkom vakuumu koji je nastao pojavila se nova konfiguracija političkog polja, u kojoj su se umesto tradicionalnog socijalističko-konzervativnog sučeljavanja, nametnule tri različite političke sile – centristički tabor okupljen oko Emanuela Makrona (24,01%), levičarska opozicija okuplje-

[11] Klasifikacija političkih aktera u ovom tekstu (kao što su „levica“, „desnica“, „centar“, „radikalna“ ili „ekstremna“ opcija) koristi se u deskriptivnom smislu, bez vrednosne konotacije. Ove oznake ne predstavljaju autorovo lično viđenje, već se oslanjaju na kolokvijalne klasifikacije prisutne u francuskoj javnosti i medijima, kao i na pravne i institucionalne kategorizacije političkih subjekata koje koristi Le Conseil d'État (Savet države), najviša upravna instanca u Francuskoj. Klasifikacija takođe uzima u obzir tipologije koje koriste državne institucije, kao i akademska istraživanja u oblasti političke sociologije i prava.

na ovog puta oko radikalno leve partije Nepokorna Francuska (La France insoumise) i njenog lidera, socijalističkog disidenta, Žan-Lika Melanšona (Jean-Luc Mélenchon) (19,58%), i „ekstremna desnica“, predvođena Marin Le Pen (Marine Le Pen) (21,30%).

Makronova pobjeda nije bila samo rezultat političke konjunktura, već proizvod strukturnih promena u načinu na koji su politički akteri oblikovali biračku lojalnost i institucionalne odnose. Njegov pokret, Republika u pokretu (La République en Marche), operisao je izvan klasičnih partijskih struktura, oslanjajući se na mrežu lokalnih aktivista i tehnokratsku viziju politike, čime je simbolično raskrstio s tradicionalnim bipolarnim poretom (Sainte-Marie, 2019; Bouillaud, 2021). Ova strategija bila je prilagođena društvenim promenama u biračkom telu, pri čemu je Makron okupio urbanu srednju i višu klasu, visokoobrazovane i proevropski orijentisane birače, tradicionalni „beli“ radnički i ruralni glasači sve više gravitirali ka Nacionalnom zboru, dok je „imigracione“ radničke i urbane glasove u predgrađima velikih gradova osvojila Nepokorna Francuska (Cagé i Piketty, 2023).

Bruno Amable i Stefano Palombarini u svojoj knjizi „Iluzija buržoaskog bloka“ (*L'illusion du bloc bourgeois*) analiziraju uspon Makronove političke platforme kao pokušaj konstrukcije „buržoaskog bloka“, koji se oslanjao na koaliciju ekonomskih elita i urbanog profesionalnog sloja, savezu koji se kvalifikuje kao „prijateljski nastrojen prema strukturnim ekonomskim reformama usmerenim na konkurentnost i modernizaciju zemlje“ (Amable & Palombarini, 2018: 105), ali koji nije imao čvrstu društvenu osnovu, već je funkcionisao kroz negativnu legitimaciju, odnosno kroz odbacivanje tradicionalnih političkih formacija i njihovih ekonomskih politika. Ovaj model, iako se pokazao kao uspešan na kratke staze, sadržavao je unutrašnju kontradikciju: nije mogao istovremeno da zadovolji maksimalističke ekonomske interese i korporativnog kapitala i niže srednje klase, što je vodilo njegovom postepenom slabljenju i rastu opozicionih blokova na levisi i desnici.

Protestni pokret „Žutih prsluka“ (*Gilets Jaunes*), koji je eruptirao krajem 2018. godine, predstavljao je simptom ove duboke strukturalne krize. Iako je bio formalno pokrenut zbog povećanja taksi na gorivo, ubrzo je prerastao u širi revolt protiv načina upravljanja državom, socijalnih nejednakosti i institucionalne centralizacije vlasti. Demonstranti su odbacivali kako tradicionalne partije, tako i Makronovu politiku, pri čemu su istovremeno zahtevali povratak narodnog suvereniteta kroz referendum o narodnoj inicijativi, ali i odbijali bilo kakvu institucionalizaciju kroz partijske strukture (Mladenović, 2020). Ovaj pokret ukazao je na krizu društvene legitimnosti vlasti, pri čemu tradicionalne političke institucije nisu više bile percipirane kao kanali kroz koje se mogu artikulirati interesi društvenih grupa.

U tom kontekstu, predsednički izbori 2022. godine nisu predstavljali prosto ponavljanje situacije iz 2017, već dalje produbljivanje političke fragmentacije. Iako je Makron osvojio drugi mandat, njegov legitimitet

je bio značajno oslabljen: izlaznost je bila niža nego 2017, dok je veći deo biračkog tela glasao za njega ne iz uverenja, već iz straha od pobe- de Nacionalnog zbora. Parlamentarni izbori koji su usledili u junu 2022. godine dodatno su potvrdili kolaps tradicionalne logike stabilne većine, pri čemu je Makronova stranka izgubila apsolutnu većinu u Narodnoj skupštini, što je rezultiralo dodatnom parlamentarnom nestabilnošću.

U tom smislu, period od 2017. do 2022. godine predstavlja predvorje institucionalne krize, u kojem je model Pete republike doveden u pitanje ne samo kroz stranačke promene, već i kroz fundamentalnu promenu odnosa između biračkog tela i političkih institucija. Izbori 2022. godi- ne nisu samo pokazali nastavak trenda fragmentacije, već i otvorili put ka tripolarizaciji političkog polja, koja će u potpunosti narušiti logiku „stabilnosti“ i „efikasnosti“ na kojoj je Peta republika utemeljena, i zbog čega su žrtvovana neka demokratska dostignuća koja karakterišu klasič- ne parlamentarne demokratije.

Tripolarizacija političkog sistema

Ovaj deo rada bavi se razdobljem od 2022. do 2024. godine, koje obele- žava konsolidaciju tripolarnog političkog sistema. Analiza se usmerava na posledice ove promene po parlamentarni rad, izborne rezultate i šire procese delegitimizacije, sa posebnim osvrtom na institucionalne odgo- vore i ograničenja režima. Naime, politički sistem Francuske u periodu između 2017. i 2022. godine pokazao je prve znakove institucionalne krize, ali tek izbori 2022. godine – tj. ishod tih izbora – definitivno su potvrdili konceptualnu mutaciju političkog polja, gde više nije bilo domi- nantnih centara moći, već tri snažna bloka koja su se međusobno nadme- tali bez jasne mogućnosti za stabilnu vlast. Ova tripolarizacija nije bila samo posledica trenutnih političkih događaja, već rezultat dugoročnog restrukturiranja biračkog tela, ekonomskih odnosa i promena u načinima na koje se politički kapital distribuira među akterima. Ako je period od 2017. do 2022. godine predstavljao raspad stare bipolarnosti, period od 2022. godine pa nadalje obeležava pokušaj stabilizacije novog tripolar- nog modela, ali bez jasnih institucionalnih mehanizama koji bi osigurali njegovu dugoročnu održivost.

Predsednički izbori 2022. godine ponovo su se završili duelom između Makrona i Le Penove u drugom krugu, ali su pokazali promenjene odnose snaga unutar biračkog tela. Makron, koji je 2017. godine pobedio kao kan- didat progresivne proevropske elite i tehnokratskog centra, sada se suo- čio s padom entuzijazma među biračima koji su ga videli kao jedinu preo- stalu prepreku usponu „ekstremne desnice“. Sa druge strane, Nacionalni zbor Marin Le Pen postao je mnogo šire prihvaćena politička opcija nego što je to bio ranije slučaj, čime je koncept „republikanskog fronta“,¹² odno-

[12] Nacionalni front, kao politička organizacija koju su osnovali francuski nacio- nalisti, kolaboracionisti i antisemiti, dugo je odbacivan – a i dalje postoje ti puku-

sno strategije okupljanja svih političkih snaga protiv „ekstremne desnice“, počeo da gubi na snazi i efikasnosti (Bouillaud, 2021; Sainte-Marie, 2019). Istovremeno, levičarska opcija predvođena Žan-Likom Melanšonom dobila je značajnu podršku, ali ne dovoljno da ozbiljno ugrozi Makronovu i Le Penovu dominaciju.

Tabela 2 – Kandidati i rezultati prvog kruga predsedničkih izbora 2022.

Političke formacije	Partija	Kandidati	Rezultati (u %)
Ekstremna levica	- Radnička borba (LO) - Nova antikapitalistička partija (NPA)	Natali Arto	0,56%
		Filip Putu	0,77%
Levica	- Nepokorna Francuska (LFI) - Komunistička partija (PCF)	Žan-Lik Melanšon	21,95%
		Fabijen Rusel	2,28%
Levi centar	- Socijalistička partija (PS) - Zeleni (EELV)	An Idalgo	1,75%
		Janik Žado	4,63%
Centar	- Republika u pokretu (LRM)	Emanuel Makron	27,85%
Desni centar	- Republikanci (LR)	Valeri Pekres	4,78%
Suverenistička desnica	- Ustani Francusko! - Suprotstavimo se!	Nikola Dupon-Enjan	2,06%
		Žan Lasal	3,13%
Ekstremna desnica	- Nacionalni zbor (RN) - Ponovno osvajanje	Marin Le Pen	23,15%
		Erik Zemur	7,07%

Izvor: Ministère de l’Intérieur.

Izbori za Narodnu skupštinu u junu 2022. godine predstavljali su prelomni trenutak u razvoju institucionalne krize Pete republike. Po prvi put od 2002. godine predsednička većina nije uspjela da osvoji apsolutnu većinu u Narodnoj skupštini: centristička koalicija „Zajedno“ (Ensemble!) osvojila je 245 mandata, što je bilo nedovoljno za stabilno formiranje vlade. Istovremeno, levičarski savez NUPES i desničarski Nacionalni zbor ostvarili su značajne izborne proboje, čime je Narodna skupština podeļjena na tri gotovo ravnopravna, ali međusobno nespojiva politička bloka. Za razliku od ranijih izbornih ciklusa, koji su obično rezultirali jasnom većinom i operativnim institucionalnim kontinuitetom, rezultati iz 2022. godine inaugurisali su novu fazu – trajnu parlamentarnu fragmentaciju i nemogućnost stabilnog upravljanja. Da bi se sagledala dubina ove transformacije, neophodno je uporediti ishode parlamentarnih izbora u tri sukcesivne etape – 2017, 2022. i 2024. godine – koje zajedno čine sekvencu progresivnog raspada bipolarnog poretka.

šaji, iako su oni sve više sterilni jer je ova politička organizacija u međuvremenu desatanizovana, ona sama je ideološki evoluirala, odbacivši svoje antisemitske i kolaboracionističke repove, pa čak i izbacivši iz stranke njenog osnivača, Žan-Mari Le Pena – kao „antirepublikanski“ faktor, jer njihove vrednosti nisu bile u skladu sa temeljnim vrednostima francuske Republike.

Tabela 3 – Izbori za Narodnu skupštinu 2017.

Politička formacija		Broj mandata
La République en Marche + MoDem	centar	348
Les Républicains (LR)	desni centar	112
Parti socialiste (PS)	levi centar	30
La France insoumise (LFI)	radikalna levica	17
Rassemblement National (RN)	ekstremna desnica	8

Izvor: Ministère de l'Intérieur, Résultats des élections législatives 2017.

Tabela 4 – Izbori za Narodnu skupštinu 2022.

Politička formacija		Broj mandata
Ensemble! (LREM, MoDem, Horizons)	centar	246
NUPES (LFI, PS, EELV, PCF)	koalicija levice	142
Rassemblement National (RN)	ekstremna desnica	89
Les Républicains (LR)	desni centar	64

Izvor: Ministère de l'Intérieur, Résultats des élections législatives 2022.

Tabela 5 – Izbori za Narodnu skupštinu 2024.

Politička formacija		Broj mandata
Nouveau Front Populaire (NFP)	koalicija levice	182
Ensemble pour la République (EPR)	centar	168
Rassemblement National (RN)	ekstremna desnica	143
Les Républicains (LR)	desni centar	46

Izvor: Ministère de l'Intérieur, Résultats des élections législatives 2024.

Ove tri izborne epizode jasno ilustruju progresivnu transformaciju francuskog političkog sistema: od apsolutne dominacije predsedničke većine 2017. godine, preko institucionalne fragmentacije koja je postala očigledna 2022, do potpune tripolarizacije 2024. godine, u kojoj nijedan politički blok više ne raspolaže kapacitetom za stabilno upravljanje. Uko-renjeni modeli vladavine, zasnovani na pretpostavci postojanja dominantne većine koja obezbeđuje efikasnost i kontinuitet izvršne vlasti, postaju disfunkcionalni u uslovima rastuće stranačke fragmentacije i polarizacije biračkog tela. Većinski dvokružni izborni sistem, koji je decenijama delovao kao institucionalni stabilizator, sada se sve više pokazuje kao prepreka efektivnom funkcionisanju vlasti. U novoj konfiguraciji, u kojoj su tri politička bloka gotovo ravnopravno zastupljena, ali međusobno ideološki i programski nespojiva, tradicionalni model „dominantnog predsednikovanja“ – zasnovan na koncentraciji moći i hijerarhijskoj logici odlučivanja – gubi svoj institucionalni oslonac. Mehanizmi koji su u prethodnim fazama Pete republike služili kao garancije stabilnosti, uključujući većinski izborni sistem, logiku dvokružnog glasanja i centralizovanu ustavnu arhitekturu, postaju nedovoljni za upravljanje u novoj političkoj realnosti. U tom smislu, rezultati ovih parlamentarnih izbora nisu tek odraz fluktu-

acija u glasačkom ponašanju, već simptom dublje institucionalne krize i potrebe za reartikulacijom političke reprezentacije.

Dalji razvoj događaja samo je potvrdio ovu dijagnozu. Tripolarni model nije učvršćen isključivo rezultatima izbora iz 2022. godine, već i kumulativnim delovanjem dubokih socijalnih i političkih tenzija koje su se intenzivirale u narednim godinama. Kriza legitimiteta vlasti nije se ispoljila samo kroz apstinenciju birača i slabljenje partijske discipline, već i kroz sve izraženiju institucionalnu disfunkcionalnost: vladajuća većina više nije bila u stanju da sprovodi ključne zakone bez pribegavanja kriznim ustavnim instrumentima. Vanredni parlamentarni izbori 2024. godine, koje je predsednik Republike raspisao nakon poraza na izborima za Evropski parlament, dodatno su osnažili ovu logiku krize: umesto da reafirmišu dominaciju predsedničke većine, potvrdili su da se Francuska više ne može vratiti bipolarnom modelu vladavine. Centristički blok Emanuela Makrona oslabio je do te mere da više ne poseduje monopol ni nad urbanim, proevropskim biračima. Istovremeno, Novi narodni front (NEP) pokazao je znake unutrašnjih podela koje su oslabile njegovu koheziju i koalicioni potencijal, dok je Nacionalni zbor (RN) dodatno normalizovan, kako u medijima, tako i u očima konzervativnih i ekonomskih elita (Cagé & Piketty 2023; Escalona 2023; Feher 2024; Roussellier 2024).

U tom kontekstu, tripolarizacija se ne može svesti samo na statističku raspodelu mandata, već mora biti interpretirana kao rezultat većih društveno-političkih dinamika. Još je protestni talas pokreta „Žutih prsluka“ 2018. godine označio pucanje veza između institucionalne politike i velikih delova društva. Ovaj pokret, uprkos izostanku formalne organizacije i političkog programa, ukazao je na eroziju poverenja u tradicionalne posredničke institucije i na potrebu za novim oblicima političkog izraza. Osim socijalne dimenzije, tripolarna konfiguracija francuskog političkog polja može se tumačiti i u svetlu teorije kulturnih vrednosti: kako sugerišu Ronald Inglehart (2018), društvene podele se sve više organizuju oko kulturnih kodova i vrednosnih sistema, a ne klasnih identiteta.

Zbog toga se institucionalna arhitektura Pete republike, osmišljena da funkcioniše na temelju personalizovane vlasti i stabilne većine, pokazuje kao sve rigidnija i sve manje odgovarajuća novoj političkoj stvarnosti. Kako ističe Gaksi (1992), institucije ne deluju u vakuumu, već su utemeljene na trajnoj interakciji političkih aktera i društvenih konfiguracija koje ih legitimišu i održavaju. Kada se ta konfiguracija radikalno promeni, institucionalni okvir nužno ulazi u stanje napetosti i disfunkcije. Stanje koje danas karakteriše francuski politički sistem jeste stanje permanentne krize: pravila igre ostaju formalno ista, ali su njihovi društveni temelji nepovratno uzdrmani. Tripolarizacija, u tom smislu, ne predstavlja puku promenu stranačke arhitekture, već duboki poremećaj odnosa između društvenih klasa, političkih institucija i mehanizama reprezentacije. U toj novoj dinamici, politika se više ne gradi na stabilnim partijsko-identitetskim osloncima, kao što je to bio slučaj u decenijama nakon Drugog svetskog rata, već na afektivnim mobilizacijama, *ad hoc*

protestima i u kriznim situacijama, što dodatno onemogućava obnovu institucionalne stabilnosti.

U savremenom francuskom kontekstu, svedočimo zatvaranju jednog političkog ciklusa, u kojem dotadašnje institucionalne i ideološke matrice delovanja gube svoju operativnu relevantnost, dok alternativni obrasci još uvek nisu normativno artikulisani ni institucionalno stabilizovani. Političko polje više ne funkcioniše kao koherentna arena organizovana oko stabilnih blokovskih polarizacija, već sve više poprima oblik konfliktnog i nestabilnog prostora u kojem dominira fragmentacija, konkurencija za legitimitet i nesvodiva pluralnost normativnih projekata. U takvom kontekstu, nijedan akter ne raspolaže ni kapacitetom za hegemonizaciju političkog prostora, ni sposobnošću da osigura održive mehanizme kolektivnog posredovanja. Kriza francuskog režima, stoga, prevazilazi institucionalne disfunkcionalnosti u užem smislu: ona zadobija karakter dubinske društvene transformacije, koja dovodi u pitanje ne samo etablirane ustavne pretpostavke, već i same pretpostavke reprezentacije, političkog autoriteta i funkcije države. Iz te perspektive, moguće reartikulacije političkog poretka ne mogu se svesti na formalno-pravnu reformu, već podrazumevaju temeljno preispitivanje odnosa između političkih institucija i društvenih struktura koje ih legitimišu.

Umesto zaključka

Politički sistem Pete republike, konstituisan kao odgovor na institucionalne slabosti Četvrte republike, danas se suočava sa izazovima koji ne proizlaze iz jednostavne disfunkcionalnosti institucija, već iz strukturnih promena u političkom polju koje ih oblikuje i održava. Logika stabilnosti na kojoj je režim počivao – kombinacija jakog predsedničkog legitimiteta, institucionalizovanog bipolarnog političkog polja i većinskog izbornog sistema – više nije održiva u kontekstu tripolarizacije političkog sistema, rastuće krize reprezentacije i socijalnih tenzija koje izmiču postojećim institucionalnim okvirima. U tom smislu, pitanje reforme političkog sistema Francuske ne može se svesti na tehničku reviziju ustavnih pravila. Svaka institucionalna transformacija mora uzeti u obzir promene u distribuciji političkog kapitala, načinu njegove akumulacije i krizama kroz koje prolazi. Strukturna tenzija između političke elite, koja nastoji da sačuva postojeći institucionalni poredak, i biračkog tela, koje sve više zahteva redistribuciju političke moći, ključni je faktor u razumevanju ne samo trenutne krize već i mogućih pravaca njenog razrešenja.

Jedna od mogućnosti koja se sve češće pominje u javnoj debati jeste reforma izbornog sistema, naročito uvođenje proporcionalne zastupljenosti u parlamentu, čime bi se omogućila preciznija refleksija pluralizma biračkog tela¹³. Francuski većinski dvokružni sistem, koji je decenijama

[13] Ove diskusije su postale sve češće u političkoj i akademskoj debati, naročito u diskusijama u medijima poput *Le Monde* i *Libération*, ali i u radovima istraživača

funkcionisao kao stabilizator političke scene, sada postaje izvor nestabilnosti jer ne uspeva da proizvede funkcionalne parlamentarne većine. Međutim, kako pokazuju neka istorijska iskustva, kao i analize Gaksija (1992) i Rozanvalona (2001), sama reforma izbornog sistema ne bi bila dovoljna ako bi se sprovela izvan šireg redefinisavanja političkog polja, koje bi uzelo u obzir nove oblike političke mobilizacije i reprezentacije.

Druga mogućnost jeste jačanje uloge parlamenta u odlučivanju, kroz ograničavanje predsedničkih prerogativa i smanjenje upotrebe kriznih mehanizama. Model jake izvršne vlasti, koji je bio efikasan u kontekstu bipolarnog strukturiranja političkog polja, danas dovodi do paradoksa koji bismo mogli nazvati „autoritarnom slabošću“: predsednik zadržava snažna ovlašćenja, ali istovremeno gubi politički legitimitet i operativnu sposobnost da sprovodi reforme bez otpora. Međutim, jačanje parlamentarne uloge ne bi automatski rešilo institucionalnu krizu, već bi moglo dovesti do produžene legislative blokade, u uslovima tripolarizacije političkog sistema.

Treća mogućnost jeste rekonceptualizacija uloge predsednika republike, čime bi se preispitala njegova funkcija kao „arbitra nacije“ i regulatora političkog poretka. Jedan od predloga koji se sve češće javlja u akademskim i političkim debatama jeste uvođenje „dvojnog legitimiteta“, gde bi predsednik imao manju operativnu vlast, dok bi premijer, kao lider parlamentarne većine, preuzeo ključne izvršne funkcije. Ovaj predlog je često pominjan u akademskim i političkim krugovima, kao što su analize Sainte-Marie-a (2019) i Cagé i Piketty (2023), koji se zalažu za dodelu većih ovlašćenja parlamentu u odnosu na izvršnu vlast kako bi se smanjio politički vakuum. Ovakav model približio bi Francusku parlamentarnim demokratijama, ali bi istovremeno zahtevao rekonstrukciju stranačkog sistema, kako bi se omogućila stabilnija većina u zakonodavnoj vlasti.

Međutim, svaka institucionalna reforma neizbežno otvara pitanje ko su politički akteri koji bi je sproveli. Kako pokazuju Amable i Palombarini (2018), Makronova administracija se formirala ne kao klasičan politički pokret, već kao tehnokratska struktura u funkciji stabilizacije ekonomskog poretka, bez dubljeg oslanjanja na stranačke i ideološke lojalnosti. To znači da čak i kada bi se formalno pokrenula institucionalna reforma, pitanje njene legitimnosti i dugoročnog prihvatanja od strane biračkog tela ostalo bi otvoreno. Tripolarizacija političkog sistema ne znači samo kraj bipolarnog političkog pejzaža, već i početak novog tipa političke nestabilnosti, u kojem se funkcionalna većina može formirati samo kroz privremene i neizvesne političke aranžmane. Ukoliko se institucionalna struktura Pete republike ne adaptira na ovu novu realnost, moguće su dve perspektive: ili će režim pretrpeti niz neformalnih transformacija kroz upotrebu vanrednih institucionalnih mehanizama, ili će doći do političkog pritiska za dublju ustavnu reformu, koja bi mogla uključiti čak i

(Hemmerich, 2024), u kojima se upozorava na potrebu za uvođenjem proporcionalnog sistema.

prelazak na širi model parlamentarne demokratije, pa i na potpuno novi politički sistem, odnosno uspostavljanje Šeste republike.

Francuskoj nisu strane radikalne institucionalne promene: i sama Peta republika bila je zamišljena kao odgovor na krizu prethodnog sistema, koji nije uspevaao da osigura stabilnost u donošenju političkih odluka. Međutim, ono što današnju krizu čini još intenzivnijom jeste činjenica da ona ne proizlazi samo iz institucionalnih slabosti, već i iz društvenih tenzija koje nijedna stranačka formacija ne uspeva da u potpunosti artikulise. U tom smislu, pitanje reforme nije samo pitanje političke volje ili tehnokratskog prilagođavanja, već i preispitivanja same prirode političke reprezentacije u savremenom francuskom društvu.

Kriza reprezentacije koja je dovela do uspona Makrona 2017. godine može se tumačiti kao poslednji signal raspada bipolarnog poretka, dok period nakon 2022. otkriva institucionalnu nemoć režima da odgovori na novu konfiguraciju političkog polja. Tripolarizacija, erozija legitimnosti i sve intenzivnije oslanjanje na krizne mehanizme ne predstavljaju samo disfunkcionalnost postojećeg sistema, već i pokazatelje potrebe za njegovim dubinskim preispitivanjem. U tom smislu, rasprave o reformi izbornog sistema, ograničavanju predsedničkih prerogativa i prelasku ka parlamentarnoj logici vlasti – prisutne kako u akademskim krugovima, tako i u političkoj debati – otvaraju prostor za moguću redefiniciju institucionalnog poretka. Budućnost Pete republike stoga neće zavisiti samo od pravnih promena, već i od sposobnosti političkih aktera da ponovo izgrade poverenje između države i građana, kroz nove modele reprezentacije i distribucije političke moći.

The Political System of France After the 2024 Elections

Abstract

This paper analyzes the transformations of the French political system through the lens of structural changes in the political field, viewing the institutions of the Fifth Republic not as stable legal frameworks but as a dynamic space of contestation in which actors continuously seek to preserve or redistribute power relations. The theoretical and methodological framework is grounded in an institutionalist perspective and theories of political representation, as well as in analyses of shifts in class, cultural, and identity-based cleavages in contemporary French society. The period from Emmanuel Macron's election in 2017 to the snap parliamentary elections in 2024 has been marked by the destabilization of the bipolar order, the tripolarization of the political field, and growing tensions between constitutional architecture and real configurations of power. The dominant role of presidential authority has proven insufficient for stable governance under conditions of political fragmentation, while decision-making increasingly relies on emergency constitutional mechanisms. The paper argues that the current crisis cannot be reduced to mere dysfunction of existing rules but requires a deeper rethinking of the institutional order in light of new social and political dynamics – thus opening the way for exploring alternative models of political representation and constitutional reform.

Keywords

Fifth Republic, political system, social cleavages, metamorphosis, Emmanuel Macron, National Rally

Literatura

- Amable, Bruno, & Stefano Palombarini. 2018. *L'illusion du bloc bourgeois*. Paris: Raisons d'agir.
- Avril, Pierre. 1994. La Ve République. *Histoire politique et constitutionnelle*. Paris: PUF.
- Bouillaud, Christophe. 2021. „Entre ‘parti personnel’ et ‘parti-entreprise’”. La République en Marche au prisme du comparatisme“. In *Nouvelle sociologie politique de la France*, Thierry Frinault, Christian Le Bart i Érik Neveu (ur.), 97– 110. Paris: Armand Colin.
- Bréchon, Pierre. 2017. „CINQUIÈME RÉPUBLIQUE - La période gaullienne (1958-1969)“. In *Encyclopædia Universalis* (online).
- Cagé, Julia, et Thomas Piketty. 2023. *Une histoire du conflit politique*. Paris: Le Seuil.
- Chagnollaud, Dominique et Jean-Louis Quermonne. *La Ve République*. Paris: Flammarion.
- Chevallier, Jean-Jacques. 1952. *Histoire des institutions politiques en France de 1789 à nos jours*. Paris: Dalloz.
- Courtois, Gérard. 2014. *Les grandes crises politiques françaises*. France: Place des éditeurs.
- Decaumont, Françoise. 1991. *Le Discours de Bayeux: Hier et aujourd'hui*. Aix-Marseille: Presses Universitaires d'Aix-Marseille.
- Dubois, Vincent, et Brigitte Gaiti. 1999. *La question technocratique: de l'invention d'une figure aux transformations de l'action publique*. Strasbourg: Presses universitaires de Strasbourg.
- Duhamel, Olivier, Martial Foucault, Mathieu Fulla et al. 2019. *La Ve démystifiée*. Paris: Presses de Sciences Po.
- Escalona, Fabien. 2023. *Une république à bout de souffle*. Paris : Seuil.
- Fehér, Michel. 2024. *Le parti du milieu. La place du lepénisme. Producteurs et parasites : L'imaginaire si désirable du Rassemblement national*. Paris: La Découverte.
- Fourastié, Jean. 1979. *Les Trente Glorieuses ou la Révolution invisible de 1946 à 1975*. Paris: Fayard.
- Gaxie, Daniel. 1992. „Les fondements de l'autorité présidentielle. Transformations structurelles et consolidation de l'institution“. In *Le président de la République*, Bernard Lacroix & Jacques Lagroye (ur.). Paris: Presses de Sciences Po.
- Hemmerich, Matthias. 2024. „Le passage à la proportionnelle, un chantier urgent ? “ *Alternatives Économiques*, 452(11): 40–43.
- Hermet, Guy, Bertrand Badie, Pierre Birnbaum, Philippe Braud. 2023. *Dictionnaire de la science politique et des institutions politiques*. Paris: Armand Colin.
- Inglehart, Ronald. 2018. *Les transformations culturelles: comment les valeurs des individus bouleversent le monde?* Grenoble: Presses universitaires de Grenoble.

- Journal officiel. 2000. Loi n° 2000-294 du 5 mai 2000 tendant à modifier la durée du mandat du Président de la République. Journal officiel de la République française, br. 105, 6. maj. <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000000761442>, konsultovano 28. 04. 2025.
- Journal officiel. 2024. Décret n° 2024-590 du 10 juin 2024 portant dissolution de l'Assemblée nationale. Journal officiel de la République française, br. 132, 11. jun. <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000048295861>, konsultovano 28. 04. 2025.
- Lagroye, Jacques. 1992. *Le président de la République*. Paris: Presses de Sciences Po.
- Lefebvre, Rémi. 2017. „Leçon 38. Le clivage gauche/droite depuis les années 1980“. In *Leçons d'Introduction à la Science politique*, Rémi Lefebvre (ur.), 233-239. Paris: Ellipses.
- Legifrance. 1958. Constitution de la République française du 4 octobre 1958, article 49.3. <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000571356/>, konsultovano 22. 05. 2025.
- Libération. 2023. “ Elisabeth Borne utilise l'article 49.3 pour la 23e fois de la législature”, 19 décembre 2023 (konsultovano 18. 05. 2025).
- Ministère de l'Intérieur. 2017. Résultats de l'élection présidentielle 2017 – premier tour. https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Presidentielles/elecresultat__presidentielle-2017/, konsultovano 26. 05. 2025.
- Ministère de l'Intérieur. 2022a. Résultats de l'élection présidentielle 2022 – premier tour. <https://www.resultats-elections.interieur.gouv.fr/presidentielle-2022/>, konsultovano 26. 05. 2025.
- Mladenović, Ivica. 2020. „Nove klasne borbe u Francuskoj“, *Srpska politička misao*, 68(2): 257-297.
- Ory, Pascal. 2023. *Ce cher et vieux pays*. Paris: Gallimard.
- Rosanvallon, Pierre. 2001. *Le sacre du citoyen: histoire du suffrage universel en France*. Paris: Gallimard.
- Roussellier, Nicolas. 2024. „Le 49.3 ou la démocratie à l'envers“. *Études*, Avril(4): 33-44.
- Sainte-Marie, Jérôme. 2019. *Bloc contre bloc: La dynamique du macronisme*. Paris: Éditions du Cerf.